

ऑगस्ट ऑफर

- दुसऱ्या महायुद्धादरम्यान, भारतीयांच्या संमतीशिवाय भारताला युद्धात खेचल्याबद्दल भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस (INC) नेते ब्रिटिश सरकारवर नाराज होते. लॉर्ड लिनलिथगो यांनी सल्लामसलत न करता भारताने जर्मनीशी युद्ध करण्याची घोषणा केली होती.
- फ्रान्स अक्ष शक्तींच्या हाती पडला होता आणि मित्र राष्ट्रांना युद्धात अनेक उलटसुलट परिणाम भोगावे लागले. ब्रिटनमध्येही सरकार बदलले आणि विन्स्टन चर्चिल 1940 मध्ये ब्रिटिश पंतप्रधान झाले.
- ब्रिटिश सरकार युद्धासाठी भारतीय समर्थन मिळविण्यासाठी उत्सुक होते. स्वतः ब्रिटनला नाझींच्या ताब्यात जाण्याचा धोका होता आणि या प्रकाशात, आयएनसीने आपली भूमिका नरम केली. भारतातील अंतरिम सरकारकडे सत्ता हस्तांतरित केल्यास युद्धाला पाठिंबा दिला जाईल, असे त्यात म्हटले आहे.
- त्यानंतर, व्हाईसरॉय लिनलिथगो यांनी 'ऑगस्ट ऑफर' नावाचा प्रस्ताव तयार केला. प्रथमच भारतीयांना स्वतःची राज्यघटना तयार करण्याचा अधिकार मान्य करण्यात आला.

ऑगस्ट ऑफरच्या अटी

- भारतासाठी राज्यघटना तयार करण्यासाठी युद्धानंतर एक प्रातिनिधिक भारतीय संस्था तयार केली जाईल. वर्चस्वाचा दर्जा हे भारताचे उद्दिष्ट होते.
- व्हाईसरॉयच्या कार्यकारी परिषदेचा विस्तार लगेचच केला जाईल आणि प्रथमच गोऱ्यांपेक्षा जास्त भारतीयांचा समावेश केला जाईल. तथापि, संरक्षण, वित्त आणि गृहखाते ब्रिटिशांकडे राहायचे.
- एक सल्लागार युद्ध परिषद स्थापन करायची होती.
- अल्पसंख्याकांना असे आश्वासन देण्यात आले होते की "भारतीय राष्ट्रीय जीवनातील मोठ्या आणि शक्तिशाली घटकांनी थेट नाकारलेल्या कोणत्याही सरकारच्या व्यवस्थेकडे सत्तेचे हस्तांतरण होणार नाही."
- व्हाईसरॉयने असेही नमूद केले की भारत सरकारच्या कायद्याची कोणतीही सुधारणा होणार नाही. ते असेही म्हणाले की कोणतीही वास्तविक घटनात्मक सुधारणा करण्यापूर्वी, INC आणि मुस्लिम लीगमधील मतभेद दूर करावे लागतील.

भारतीय नेत्यांची प्रतिक्रिया

- ऑगस्ट 1940 मध्ये वर्धा येथे झालेल्या बैठकीत काँग्रेसने ही ऑफर नाकारली. वसाहतवादी राजवटीपासून पूर्ण स्वातंत्र्याची मागणी केली. जवाहरलाल नेहरू यांनी डोमिनियन स्टेटसची संकल्पना दरवाजाच्या नखासारखी मृत असल्याची टिप्पणी केली होती.
- लीगनेही देशाची फाळणी करण्याइतकी कोणतीही गोष्ट त्यांना मान्य होणार नाही असे सांगून ही ऑफर नाकारली.
- यानंतर महात्मा गांधींनी भाषणस्वातंत्र्याच्या अधिकाराची पुष्टी करण्यासाठी वैयक्तिक सत्याग्रह सुरू केला. हिंसाचार नको म्हणून त्यांनी सामूहिक सत्याग्रह टाळला.
- पहिले तीन सत्याग्रही म्हणजे विनोबा भावे, नेहरू आणि ब्रह्मदत्त. तिघांनाही तुरुंगात टाकले.
- सत्याग्रहींनी दिल्लीकडे मोर्चाही सुरू केला ज्याला 'दिल्ली चलो आंदोलन' असे म्हणतात.
- चळवळ वाफेवर येऊ शकली नाही आणि डिसेंबर 1940 मध्ये ती रद्द करण्यात आली.
- ऑगस्ट ऑफर अयशस्वी झाल्यानंतर, ब्रिटिश सरकारने युद्धासाठी भारतीय समर्थन मिळविण्याच्या प्रयत्नात क्रिप्स मिशन भारतात पाठवले.